12. Путинцев Ф. Политическая роль сектантства / Ф. Путинцев. – М., 1928.
13. Романов А. Духовный скит предателя / А. Романов // Наука и религия. – 1963. – № 2.
14. Рощин А. Кто такие сектанты / А. Рощин. – М.–Л., 1930.
15. Сергєєв В., Дуднік Ю. Брати-трясуни і їх мерзенні діла / В. Сергєєв, Ю. Дуднік // Запорізька правда. – 1961. – 8 червня,
16. Филимонов Э. Христианское сектантство и проблемы атеистической работы / Э. Филимонов. – К., 1981.
17. Худяков С. О сектантах / С. Худяков // Молодой коммунист. – 1953. – № 8.
18. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО). – Ф.1. – Оп. 20. – Спр. 2007.
19. ЦДАГО. – Ф.1. – Оп. 24. – Спр.12.
20. ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.24. – Спр.5205.
21. ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.24. – Спр.5908.
22. ЦДАГО. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.2858.
23. ЦДАГО. – Ф.Р-1. – Оп.25. – Спр.2403.
24. ЦДАГО. – Ф.Р-1. – Оп.25. – Спр.3329.
25. Черепахова Э. Чёрные призраки / Э. Черепахова. // Литературная газета. – 1960. – 18 июня.
26. Чефранов О. Сектантский дурман / О. Чефранов. – Харків, 1931.
27. Чудновцев М. Обличчя і маска попівсько-сектантської контрреволюції / М. Чудновцев. – Харків, 1931.
28. Яковлев В. Формирование научного мировоззрения и христианское сектантство / В. Яковлев. – Алма-Ата, 1965.

SUMMARY
TETYANA GRUSHEVA
THE IMAGE OF THE UKRAINIAN SOVIET BELIEVER-PROTESTANT
The ways of the foundation of the soviet atheistic propaganda negative image of the believer-protestant have been traced in the work. The alternative image of believers who took aim at the legal life has been shown here.
Key words: atheistic propaganda, late Protestant, baptism, Pentecostal, Adventism.

Гусєв Віктор,
кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук Українського морського інституту (м. Севастополь)

РЕЛІГІЯ ТА ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК

Тема статті стосується проблем взаємодії релігійних і військових структур у різних державах. Ця взаємодія реалізується у двох напрямах: допустимість альтернативної військової служби, а також введення інституту військових капеланів, який забезпечує задоволення релігійних потреб.
Ключові слова: капелани, релігія, армія, альтернативна військова служба.

Співпраця структур органів військового управління та релігійних організацій набуває особливого значення в умовах становлення державного суверенітету. Ця співпраця здійснюється на засадах обов'язкового виконання законодавства держави, яке включає такі положення: право кожного на свободу совісті та свободу віросповідання, а також рівність перед законом незалежно від релігійних переконань, забезпечення взаємного порозуміння, толерантності та поваги до релігійних почуттів громадян країни.

Подібний державний підхід зафіксований також у Республіці Білорусь, що визначено у відповідному законі від 31 жовтня 2002 р. "Про свободу совісті та релігійні організації" [1].

Конституцією цієї країни (ст. 57) передбачається альтернативна військова служба, яка розповсюджується на громадян, котрі внаслідок релігійних переконань не бажають служити у війську. Однак Міністерство оборони Республіки Білорусь відмовилося від участі в

розробці відповідного закону, аргументуючи це тим, що альтернативна служба не стосується сфери оборони та національної безпеки.

До речі, в Росії з 2004 р. існує подібний закон, згідно з яким "альтернативники" відбувають військовий обов'язок протягом 3,5 років, замість 1 року строкової служби. В Німеччині альтернативна військова служба триває на 2 місяці довше від звичайної (14 місяців), причому 1 рік ця служба відбувається за кордоном у соціальних та медичних закладах [3,с. 12].

Загалом у суспільстві по-різному ставляться до альтернативної служби. Дехто вважає її способом ухилення від виконання свого військового обов'язку.

Потрібно також розуміти, що це не можливість держави отримати майже безкоштовну «рабсилу», а можливість вільного вибору відношення до зброї та армії, на підставі особистих переконань.

Ідея альтернативної служби зародилася після II Світової війни, коли серед людей посилилося усвідомленняя того, що війн не було б, якби не існувало тих, хто виконує накази воювати. З іншого боку, це реакція на зміцнення права на свободу совісті.

Процес цілеспрямованого гармонійного розвитку соціуму потребує ефективного рішення завдань оборони, що відповідає сучасним військово-політичним обставинам та економічним потенціям країни і досягається завдяки належному регулюванню та регламентації діяльності органів військового управління.

Водночас стабільне функціонування органів військового управління не можливе без постійного комплексного взаємопорозуміння з органами державного управління, громадськими об'єднаннями, включаючи релігійні.

У сучасних умовах виняткового значення набувають обґрунтування та синхронна реалізація заходів щодо запобігання виникненню у військових колективах конфліктів на релігійних засадах.

Сприяти цьому може спільність позиції представників релігійних конфесій та військового керівництва.

Існує світовий досвід реалізації цього положення через запровадження інституту капеланів, який уже діє в багатьох країнах.

За визначенням енциклопедії «Релігія», капелан – це «військовий священнослужитель у збройних силах ряду держав, до функцій якого входять польові богослужіння, духовне наставництво і відспівування загиблих» [4, с. 508].

Останнім часом е Росії активно обговорюється проблема необхідності введення інституту військових священиків, що має свою передісторію. Йдеться передовсім про те, що у російській армії минулих століть були полкові священники, а за часів Петра I існував навіть військовий артикул, який регламентував діяльність пастиря у військах.

В основі звернення за душпастирською опікою у війську було переконання, що на війні виграє частіше не той, хто сильніший, у кого зброя краща чи війська більше, а той, хто здатний на велику жертву в ім'я своєї правди (пор. слова Олександра Невського: "Не в силі Бог, а в правді", а також Олександра Суворов: "Молися Богові! Від нього перемога.").

У США служба військових капеланів підпорядковується Міністерству оборони. Підготовка кадрів здійснюється в центрі військових священиків (Форт-Манмут, штат Нью-Джерсі), де вони проходять тримісячний, а через 6-10 років – річний курс навчання. Військовий священик зобов'язаний виступати в ролі консультанта, вести виховну роботу, створювати умови для богослужіння, організовувати духовну освіту, відвідувати хворих тощо.

Усього в збройних силах США налічується близько 5000 капеланів – офіцерів, з яких 3300 — у регулярних військах, а 1650 – у резерві. Корпус капеланів є в кожному виді сил, де вони підпорядковується відповідному начальникові штабу.

Капелани не займають позиції комбатантів, вони не носять зброї. Їхній девіз «За Бога і державу» доповнюється неофіційним гаслом «Привести Бога до солдатів і солдатів до Бога». Під час польових маневрів богослуження проводиться не раз на тиждень, а, за потреби, і частіше (головне, щоб воно не заважало розкладу занять або виконанню військових завдань) [2, 4].

У ФРН військово–церковна служба (ВЦС) бундесверу регламентується статтею 4 Конституції Німеччини, а також центральними службовими інструкціями: «Військово–церковна служба» і «Внутрішнє керівництво», які визначають відносини ВЦС та армії. У бундесвері представлені Католицька та Євангельська (Лютеранська) Церкви, очолювані єпископами. Основою для співпраці є договір між Церквою і державою від 1957 р. Практика показує, що інколи священик може обслуговувати навіть декілька частин, а інколи проводяться екуменістичні богослуження. Для роботи у військах із звичайними священиками укладають контракт на термін близько 7 років. Священики не мають військових звань, вони носять польову форму із зображеним на погонах хрестом. Капелани вивчають загальні основи військової справи, медичної підготовки й особливості роботи у стресових ситуаціях (це стало актуальним у зв'язку з подіями в Афганістані. Головне богослуження відбувається раз на місяць, крім того, раз на місяць проводяться «уроки життя» для солдатів. Під час цих занять розглядаються такі питання, як поведінка людей, їхні міжособистісні стосунки, правила співмешкання у товаристві. Як бачимо, тут священик виконує роль психолога або охоронця моралі й етики. Таким чином, духовенство істотно допомагає командирам в управлінні особовим складом.

У структурі Католицької Церкви Колумбії (католицизм – основна конфесія) існує військовий єпископат. Священики, скеровані до війська, підлягаються не міністерству оборони, а Церкві. В їхні обов'язки входить моральне повчання військовослужбовців, проведення богослужінь, католицьких свят, підтримка моральних засад, зміцнення сімей. Капелани можуть залишатися цивільними особами або отримувати військові

звання — від капітана до полковника. Військові священики входять в адміністративний склад збройних сил поряд з юристами, медиками, психологами. Капелани не беруть безпосередньої участі в бойових діях проти повстанців і наркоторговців, вони не мають суміжних військових спеціальностей.

В Ізраїль військовий рабинат був утворений разом з армією оборони в 1948 р. Його створення було викликане необхідністю надання віруючим солдатам змоги виконувати відповідні релігійні настанови. Організаційно військовий рабинат не підпорядковується головному рабинату держави, оскільки входить у структуру генерального штабу. У військовому рабинаті представлені лише ортодоксальні юдеї. Вони проходять спеціальну підготовку, як і звичайні солдати. Для здобуття звання рабини закінчують відповідні курси. Одним з основних завдань військових рабинів у період бойових дій є пошук і упізнання тіл полеглих. У більшості підрозділів молитви відбуваються після вранішнього кросу. Військовослужбовці, які перебувають у караулі або на патрулюванні, в молитві участі не беруть. В обов'язки представника військового рабинату входить і контроль за приготуванням їжі в армійських їдальнях (чи дотримано всіх релігійних правил кошерного харчування. Водночас ніхто не забороняє військовослужбовцям харчуватися іншими продуктами. Солдати інших релігій не обмежуються у своїх правах, рабини допомагають їм у дотриманні їхніх релігійних норм, а інші питання вони вирішують зі своїм безпосереднім командиром.

В ісламській Республіці Пакистан духовне забезпечення військ здійснюється військовим імамом. Багато в чому традиція призначення військових священиків запозичена з британської армії. У разі дислокації військової частини в місті військовослужбовці можуть ходити молитися до найближчої мечеті. Військовий імам переважно скеровується в підрозділи, розташовані в далеких гарнізонах. Імам повинен мати освітній рівень випускника релігійного закладу. Представники ісламського духовенства посідають в армії цивільний статус, не носять зброї, не мають військових звань. До головних їхніх обов'язків належить проведення п'ятничної молитви. Згідно з ісламською традицією воїнам дозволяються деякі послаблення у виконанні щоденних намазів та інших релігійних норм.

Певний досвід співпраці Церкви та військовослужбовців існує у й Львові. Тут на базі колишнього військово-політичного училища поновлена релігійна діяльність храму, що дає змогу курсантам, офіцерам та іншим службовцям задовольняти свої духовні потреби.

1.Закон Республики Беларусь от 17 декабря 1992 г. "О свободе совести и религиозных организациях" в редакции закона Республики Беларусь 31 октября 2002 г. // Вопросы свободы совести и религиозных организациях в Республике Беларусь: Сборник документов и материалов / Авт.-сост. М.В.Цвилик. – Минск: Четыре четверти, 2005. – С. 122–142.

2.Золотарёв М. США не могут воевать без священников //
Красная звезда. – 2003. – 28 мая. – С. 4.

3.Крючкова А. Служба без альтернатив // Аргументы и факты. 2009. – №17. – С. 12.

4.Религия: Энциклопедия / Сост. и общ. ред. А.А.Грицанов, Г.В.Синило. –Минск: Книжный Дом, 2007. – С. 508.

SUMMARY
Victor Gusev
Religion and military duties
The theme of this article is devoted to the relationship of religious and military structures of different states. These relationships are organized in two direction: admission of alternative military service, representance of military prists'institute, which provides satisfaction of religious requirements.
Key words: military prists, religion, army, alternative military service.

Юрій Данилець,
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

ПЕРЕХІД ЗАКАРПАТСЬКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ГРОМАД ПІД ЮРИСДИКЦІЮ РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В СЕРЕДИНІ 1940-Х РОКІВ

Розглядається процес переходу православних громад Закарпаття під юрисдикцію Руської Православної Церкви. Наголошується на тому, що місцеве православне духовенство вітало прихід радянських військ та брало участь у роботі представницьких органів. Військова та місцева влада підтримала перехід до складу Руської Православної Церкви.
Ключові слова: *адміністратор, духівництво, єпархія, єпископ, Закарпатська Україна, Народна Рада, Церква.*

Православна Церква на Закарпатті відродилася на початку XX ст. За часи Чехословацької республіки кількість православних зросла від 60 599 осіб у 1921 р. до 140 000 осіб у 1936 р. У період перебування краю у складі Угорщини в 1939–1944 рр. тенденція до зростання парафій продовжувалася.

Після усунення з посади адміністратора Михайла Попова, у липні 1943 р. керівництво Мукачівсько-Пряшівською єпархією перейшло до єпархіального управління. До нього входили: ігумен Феофан (Сабов), протоієрей Іван Солко, архимандрит Олексій (Кабалюк), архимандрит Матвій (Вакаров) [1, арк. 394].

5 лютого 1944 р. новим адміністратором було призначено ігумена Феофана (Сабова). У документі його названо титулом «Єпископський Заступник і Администратор Православної Мукачівсько-Пряшівської Єпархії» [1, арк. 395]. У своєму першому циркулярному розпорядженні від 21 лютого 1944 р. адміністратор ігумен Феофан (Сабов) закликав усіх настоятелів парафій і монастирів дотримуватися церковних і державних законів та розпоряджень «і у всіх відношеннях бути вірним нашій Православній Церкві і Батьківщині Угорщині» [1, арк. 396].

Після приходу на Закарпаття Червоної армії наприкінці жовтня 1944 р. для Православної Церкви настав новий етап розвитку. Причиною тому послужив наступ